

DET KONGELIGE
OLJE- OG ENERGIDEPARTEMENT

Hofoss kraftverk (SUS)
v/ Jon Harald Skaare

Deres ref

Vår ref

Dato

20/238-

29. november 2021

Hofoss kraftverk (SUS) - klage på avslag til Hofoss kraftverk

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har i vedtak av 18.12.2019 avslått søknaden fra Hofoss kraftverk SUS om bygging av Hofoss kraftverk i Kongsvinger kommune. Avslaget er påklaget av tiltakshaverne i brev av 15.01.2020.

NVE har ikke funnet grunnlag form å omgjøre sitt vedtak og har sendt saken til departementet i brev av 03.02.2020.

1. Bakgrunn

Hofoss kraftverk SUS søkte 20.01.2017 om tillatelse til å bygge Hofoss småkraftverk i Skasåa. Etter planen skulle kraftverket utnytte en regulering av Store Åfloen. Dette ble senere frafalt begrunnet i at Åflodammen ble plassert i konsekvensklasse 1 og at vannveien viste seg å bli betydelig dyrere enn tidligere beregnet. Det ble 28.10.2018 derfor sendt inn en planendringssøknad for utnyttelse av Mjølnerudfallet.

Hofoss kraftverk vil etter reviderte planer utnytte et fall på 22 m med inntak på kote 179. Vannveien vil ha en lengde på om lag 70 m og berøre en elvestrekning på om lag 170 m mellom inntak og kraftstasjon. En dam med største høyde 11 m vil etablere et inntaksmagasin på 44 daa som samlet vil påvirke en elvestrekning på om lag 700 m oppstrøms dammen. Middelvannføringen er beregnet til 2,76 m³/s, og kraftverket er planlagt med en maksimal slukeevne på 5,8 m³/s. Det er planlagt slipp av minstevannføring på 280 l/s hele året.

NVE har i sitt vedtak referert høringsuttalelsene til planendringssøknaden og høringsuttalelsene til den første søknaden som er relevante for planendringssøknaden. Departementet oppsummerer disse kort i det følgende:

Postadresse
Postboks 8148 Dep
0033 Oslo
postmottak@oed.dep.no

Kontoradresse
Akersgata 59
oed.dep.no

Telefon*
22 24 90 90
Org.nr.
977 161 630

Avdeling
Energi- og
vannressursavdelingen

Saksbehandler
Steinar Pettersen
22 24 61 39

Kongsvinger kommune har kommentarer av teknisk karakter. Hedmark (nå Innlandet) fylkeskommune har kommentarer knyttet til fisk og kulturminner. Fylkesmannen i Hedmark (nå Statsforvalteren i Innlandet) viser til at Skasåa er funksjonsområde for edelkreps, og forutsetter at denne funksjonen opprettholdes, også ved utfall av kraftstasjonen. FNF-Hedmark og Norges miljøvernforbund mener søknaden må avslås. Halvor Dahl, som er grunneier lenger ned i vassdraget, mener søknaden er misvisende hva gjelder edelkreps, og at det må vurderes på faglig grunnlag hva utbyggingen vil innebære for bestanden. Per Erik Olsen påpeker at det er leire i grunnen langs rørtraseen, og at erosjon derfor må påregnes. Det orienteres også om at det er bever i vassdraget. Inger Noer, som er en av rettighets-haverne, viser til at hun var kjent med at det ble sendt inn planendringssøknad. Hun peker på at inntaksmagasinet vil berøre drenering av dyrket mark og en sefrak-registrert mølleruin. For øvrig har Direktoratet for mineralforvaltning, Eidsiva Nett AS (nå Elvia AS), Statnett, Mattilsynet og Statens vegvesen bidratt med faktaopplysninger om hvordan tiltaket vil kunne berører deres forvaltningsområder.

2. NVEs vedtak

NVE har følgende oppsummering av og konklusjon i saken:

«Hofoss kraftverk vil være et bidrag til fornybar energiproduksjon, og området som prosjektet er planlagt i preges av tekniske inngrep som bilveier og landbruk. Kraftverket vil ha en samlet energiproduksjon på om lag 3,1 GWh i et gjennomsnittlig år, og ha en utbyggingskostnad på 5,29 kr/kWh. Prosjektet er relativt dyrt sammenlignet med andre vind- og småkraftverk som er tildelt konsesjon de siste årene.

NVE mener de negative konsekvensene ved en utbygging av Hofoss kraftverk er knyttet til bestanden av edelkreps i Skasåa. Edelkreps er en sterkt truet art, og funnene er gjort langs og nedenfor utbyggingsstrekningen. I Glommavassdraget er arten nær utryddet, og NVE mener derfor at bestanden i Skasåa er spesielt sårbar. Vi har lagt stor vekt på dette i vårt vedtak. Samtidig mener vi at prosjektet bidrar til liten produksjon og har en noe høy utbyggingspris. NVE mener at et prosjekt med en produksjon og et kostnadsnivå tilsvarende Hofoss kraftverk i mindre grad kan bære negative konsekvenser.

Etter en helhetsvurdering av planene og de foreliggende uttalelsene mener NVE at ulempene ved bygging av Hofoss kraftverk er større enn fordelene. Kravet i vannressursloven § 25 er ikke oppfylt. NVE avslår søknad om bygging av Hofoss kraftverk.»

3. Klagen

Departementet gjengir her klagen til Hofoss kraftverk SUS:

"Vi er ikke enige i NVE sin vurdering av påvirkningen en eventuell utbygging vil få for edelkreps og fremmer derfor klage på vedtaket for Hofoss kraftverk datert 18.12.2019. Det ble i 2019 utført en tilleggsundersøkelse av fisk og kreps i Skasvassdraget ved Ole Nashoug. Nashoug kommer frem til at den foreslåtte utbyggingen ikke vil ha nevneverdige konsekvenser for fisk og kreps. Vi mener at følgende punkter setter saken i et bedre lys:

1. Selve reguleringsstrekningen mellom demning og utløp kraftstasjon

Dette er en kort strømråk strekning rik på fjell og stor stein uten levevilkår for kreps, og et begrenset biologisk mangfold. Det fremgår i deler av NVE's begrunnelse at det er en uklarhet for NVE om hva som er den faktiske utbyggingsstrekningen.

2. Vannføring og elvestrekningen nedstrøms utløp kraftstasjon

NVE skriver følgende i sin begrunnelse av vedtaket: «En kraftutbygging vil i stor grad medføre minstevannføring på utbyggingsstrekningen. Utfall av kraftverket vil også kunne påvirke bestander av kreps nedenfor kraftverket. Krepsen vil være tidvis mer eksponert og sårbar for predatorer, både på utbyggingsstrekningen og på strekningen ned til utløpet i Nugguren.»

Den krepseførende elvestrekning nedenfor kraftstasjonen er stilleflytende med dypåle og enkeltkulper på flere meter (gunstige overlevelsesområder for fisk og kreps ved skiftende vannføringer). Her er også flere mindre tilløpsbekker, i tillegg til naturlig tilsig fra grunnvann (Dette bekreftes av resultatene fra vannprøver). En driftsstans ved kraftverket vil ikke påvirke vannstanden her, enten vannet går gjennom turbin eller over dam. Vannføring og vannstand vil følge de naturgitte nedbør-/tørkeperioder. Reguleringsformen vil heller ikke endre temperaturforholdene i elva.

I begrunnelsen for vedtaket går det frem at man har fått en forståelse for at det skal bedrives en kontrollert styring av vannføringen nedstrøms inntaket. Dette medfører ikke riktighet da anlegget ikke vil ha noen mulighet for å magasinere vann. Noe som også er ihht. de endringene som ble foretatt i planendringssøknaden med tanke på omsøkte tillatelser. Vannet i vassdraget vil enten bli ført gjennom turbinen eller som overløp over den planlagte demningen.

3. Vannkvaliteten

Skasvassdraget er generelt surt med lav pH og lite kalsium. Krepsen ønsker høyest mulige verdier for å sikre et raskt skallskifte. Vassdraget ble da også kalket i sin tid (for 5-6 år siden), finansiert av DN gjennom Fylkesmannen i Hedmark. Kalking ble gjennomført for å bedre situasjonen for blant annet kreps i vassdraget. Opphøret av kalking rimer dårlig med den betydningen kalkrikt vann har å bety for krepsen, som en rødliste art. Krepserapporten belyser denne problemstilling.

Oppsummering

Overnevnt informasjon belyser de faktiske forhold for bemerkede punkter i vedtaket. På enkelte punkter i begrunnelsen for vedtaket er vi usikre på om NVE har lagt til grunn informasjon fra den opprinnelig konsesjonssøknaden eller søknaden for planendring. Det bør også vektlegges at forutsetningene som er lagt til grunn for lønnsomhetsberegningen i vedtaket ikke nødvendigvis gjenspeiler søkers forutsetninger for tiltaket.

Det fremgår i vedtaket at NVE mener det foreligger nok kunnskap om edelkrepsen i Skasåa. Vi stiller oss derfor undrende på hvorfor man da benytter seg av føre var-

prinsippet og at man mener det er usikkerhet i hvilke konsekvenser tiltaket vil ha for edelkreps.

Vi føler at NVE ikke har satt seg grundig nok inn i de faktiske forhold i vassdraget, og inviterer gjerne til en befaring for å avklare eventuelle misforståelser."

4. Departementets vurdering

Tillatelse til å bygge Hofoss kraftverk kan gis om "*fordelene ved tiltaket overstiger skader og ulemper for allmenne og private interesser*", jf. vannressursloven § 25 første ledd.

Departementet vil drøfte de merknadene klagen som er nødvendig for å begrunne avgjørelsen. Departementet kan også ta hensyn til forhold som ikke er tatt opp i klagen.

Samfunnsnytte og prissatte konsekvenser

Den viktigste samfunnsnyttien med Hofoss kraftverk vil være produksjon av fornybar energi. Kraftverket vil kunne bidra med en årlig produksjon på om lag 3,1 GWh. Utbyggingen vil kunne bidra til inntekter til søker, grunneierne og Kongsvinger kommune. Tiltakets kostnader er beregnet til 17,8 mill. kr justert til kostnadsår 2020, som gir en utbyggingspris på 5,75 kr/kWh.

Prosjektets inntektsside, representert ved nåverdien av prosjektet, inngår som et element i departementets samlede vurdering av prosjektets fordeler og ulemper. Departementet har gjort en beregning av nåverdien basert på oppgitte investeringskostnader, typiske driftskostnader, forventet produksjon og et utfallsrom for kraftprisen slik det er modellert av NVE i oktober 2021 fram mot 2040 (høy/lav/basis). Gitt forutsetningene for investerings- og driftskostnader har kraftverket positiv nåverdi når en legger NVEs basisprisbane til grunn.

Basert på de oppgitte opplysningene om kostnader og produksjon, vil Hofoss kraftverk etter departementets syn ha en relativt høy spesifikk utbyggingspris, noe som også er påpekt av NVE. Samtidig er usikkerheten i denne fasen normalt betydelig både når det gjelder faktisk produksjon og kostnader.

Departementet vil understreke at klagebehandlingen skjer på grunnlag av en helhetlig avveining av prosjektets samlede fordeler og ulemper, og i denne avveiningen vil ikke-prissatte virkninger stå sentralt.

Edelkreps

Edelkreps er en sterkt truet art (EN) på rødlisten for arter. Opprinnelig søknad om Hofoss kraftverk inneholdt ingen opplysninger om edelkreps. Etter at det gjennom høringen av søknaden ble kjent at det var forekomst av edelkreps i Skasåa, stilte NVE krav om tilleggsundersøkelse for å avklare artens utbredelse i elva, og mulige konsekvenser av tiltaket.

Arten har vært utsatt for krepsepest, som har redusert både utbredelse og bestandsstørrelse, bl.a er Glomma sterkt berørt. Tilleggsundersøkelsen fastslo at arten finnes i Skasåa opp til Mjølnrudfallet. Bestanden synes å ha varierende tettheter, noe som ifølge tilleggsunder-

søkelsen kan forklares med varierende substrat, strømningsforhold m.v. Ovenfor Mjølnerudfallet ble det ikke fanget edelkreps. Strekningen mellom Mjølnerudfallet og Årflodammen ble ikke undersøkt. Det er opplyst i tilleggsundersøkelsen at lokalbefolkningen mener at det ikke er edelkreps ovenfor Mjølnerudfallet.

Ifølge tilleggsundersøkelsen må Mjølnerudfallet regnes som vandringshinder for både fisk og kreps. Dette innebærer at det er en kort elvestrekning rett oppstrøms utløpet fra kraftstasjonen som kan være levested for kreps og som kan bli direkte berørt av tiltaket. NVE har også påpekt at utfall av kraftstasjonen vil kunne innebære brå fall i vannstanden nedstrøms kraftstasjonen med den følge at krepsen blir mer utsatt for predatorer.

Klager har anført at utfall av kraftstasjonen ikke vil påvirke vannstanden nedstrøms. Dette begrunnes delvis med at elva på strekningen er stilleflytende med dypåler og kulper, og delvis ved at driftsstans vil føre til at det blir overløp over dammen. I tillegg pekes det på at tilløp fra mindre tilløpsbekker og tilsig fra grunnvann vil bidra til å opprettholde vannstanden nedstrøms.

Planendringssøknaden inneholder ingen opplysninger om driften av kraftverket eller hvordan slipp av minstevannføring skal skje. Det framgår av klagen at inntaksmagasinet ikke skal være gjenstand for regulering og at utfall av kraftstasjonen fører til overløp over dammen. Kraftverket er ikke planlagt med omløpsventil.

Direkte berørt elvestrekning ved kraftstasjonen kan etter departementets syn ivaretas gjennom avbøtende tiltak ved å stille krav til plassering og utløp av kraftstasjonen. Dette kan imidlertid innebære en noe redusert fallhøyde i kraftverket, som vil redusere tiltakets lønnsomhet.

Flyfoto av Skasåa, slik det bl.a. framgår av "NVE Atlas", bekrefter at elva nedstrøms tiltaksområdet er relativt stilleflytende. Samtidig er det departementets syn at et utfall av kraftstasjonen vil kunne redusere vannstanden/vannføringen i en slik grad at edelkreps blir mer eksponert og dermed utsatt for predasjon, slik også NVE har vurdert forholdet. Departementet mener det også er usikkert hvorvidt overløp over dammen vil inntreffe raskt ved et utfall slik at vannstandssenkningen nedstrøms kraftstasjonen kun blir kortvarig. For at dette skal skje, må det i praksis allerede være overløp over dammen når utfallet inntreffer, eller vannstanden i inntaksmagasinet må være på nivå med overløpsterskelen. Dersom dette ikke er tilfelle, og særlig når tilsiget er lavt, vil det gå noe tid før vannstanden nedstrøms kraftstasjonen øker til nivået før utfall.

Departementet mener at hensynet til edelkreps er sentralt i vurderingen av Hofoss kraftverk. Tiltaket må særlig ses i lys av at krepsepest har redusert artens utbredelse og bestandsstørrelse. Forholdene for edelkreps i Skasåa beskrives som marginale, og det er usikkert hvor mye tilleggsbelastning bestanden kan tåle. Departementet slutter seg til NVEs vurdering av dette forholdet og hvordan føre var-prinsippet etter naturmangfoldloven § 9 er vektlagt. Dette er også i samsvar med departementets retningslinjer for små vannkraftverk, der det

framgår at tiltak som kommer i konflikt med arter som er "sterkt truet" ikke kan påregne å få konsesjon.

Andre forhold

Inngrepene knyttet til tiltaket vil etter departementets syn til dels være betydelige. Dammen vil ha en maksimal høyde på 11 m, noe departementet anser å være en stor konstruksjon sett i forhold til elvas størrelse og tiltakets fordelsside. Samtidig er det begrenset innsyn til området der dammen skal etableres.

Størrelsen på inntaksmagasiner blir 44 daa, og detaljkartet og opplysningene i planendrings-søknaden viser at 34 daa langs hovedelva og sidebekker blir permanent satt under vann. Departementet legger til grunn at elvenære arealer og bekkedaler er biologisk viktige arealer, selv om det ikke er registrert truede arter i området. Inntaksmagasinet vil også berøre en Sefrak-registrert mølleruin.

Departementet vil også vise til at Inger Noer, som er en av grunneierne i prosjektet, har opplyst at den nordvestlige delen av inntaksmagasinet vil berøre dreneringen av et fulldyrket areal på nordsiden av fylkesvei 205. Dersom det gis konsesjon, mener Noer at det må settes som vilkår at det må etableres en pumpeløsning for å ivareta dreneringen slik at kvaliteten på arealene ivaretas.

Disse omtalte forholdene er i seg selv ikke av vesentlig betydning i vurderingen av konsesjonsspørsmålet, men sammenholdt med at tiltaket vil gi liten produksjon og har en høy utbyggingspris, må også tiltakets betydning for landskap, øvrig naturmangfold og private interesser tillegges noe vekt. Departementet legger også til grunn at forholdet som Noer har pekt på, i tillegg vil kunne innebære noe økte kostnader for konsesjonæren i form av etablering og drift av en pumpestasjon.

Oppsummering

Hofoss kraftverk vil årlig kunne bidra med om lag 3,1 GWh fornybar energi. Hofoss kraftverk vil ha en relativt høy spesifikk utbyggingspris og negativ netto nåverdi i NVEs basisscenario for framtidig kraftpris, men vil kunne oppnå positiv netto nåverdi med høyere kraftpris og/eller lavere investeringskostnader.

Hofoss kraftverk er planlagt i Skasåa, som har en bestand av den sterkt truede (EN) edelkreps som vil kunne bli berørt av utbyggingen. Kraftverket vil også ha ulemper for landskap og øvrig naturmangfold. Hofoss kraftverk vil være et lite småkraftverk, og med en relativt høy utbyggingspris er det departementets syn at tiltaket i liten grad kan bære ulempene for allmenne og private interesser.

Etter en samlet vurdering finner departementet at skadene og ulempene for allmenne og private interesser er større enn fordelene og nytten av Hofoss kraftverk. Vilkåret for å gi konsesjon er dermed ikke oppfylt, jf. vannressursloven § 25.

5. Departementets vedtak

Klagen fra Hofoss kraftverk (SUS) tas ikke til følge. Departementet opprettholder NVEs avslag på søknaden om tillatelse til bygging av Hofoss kraftverk.

Dette vedtaket kan ikke påklages, jf. forvaltningsloven § 28 tredje ledd, første punktum.

Med hilsen

Katrin Lervik (e.f.)
underdirektør

Steinar Pettersen
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Kopi

Innlandet fylkeskommune
Kongsvinger kommune
Norges vassdrags- og energidirektorat
Statsforvalteren i Innlandet